

Uzrok prekomernog zagađenja u Srbiji je već dobro dokumentovan, i nalazi se dominantno, mada ne i isključivo, u načinu proizvodnje električne i toplotne energije koja se prevashodno dobija sagorevanjem velikih količina lignita. Uprkos upozorenjima stručnjaka o opasnostima po zdravlje, ugalj niskog kvaliteta i male toplotne moći se zbog svoje cene i dostupnosti najviše koristi kako u javnom sektoru i industrijskoj proizvodnji, ali i u privatnim ložištima. Povećanje profita u privredi i debljina novčanika kod građana tako diktiraju da neposredni ekonomski interes ima primat nad dugoročnom zaštitom zdravlja i života.

Vest da je Srbija postala jedna od zemalja potpisnica Sofijske deklaracije o Zelenoj agendi za Zapadni Balkan probudio je optimizam u pojedinim krugovima da će ovo doneti proaktivnu vladinu politiku u pogledu rešavanja ekoloških problema. Ovim planom EU nastoji da utiče da se države regiona usklade sa evropskim ciljem za postizanje klimatske neutralnosti do 2050. godine. Srbija se tako, uz BiH, Crnu Goru, Kosovo, Albaniju i Severnu Makedoniju, obavezala da će sprovoditi mere u cilju sprečavanja klimatskih promena i zagađenja, kao i razvoja energetske efikasnosti, mobilnosti, cirkularne ekonomije, biodiverziteta, održive poljoprivrede i proizvodnje hrane. Za uzvrat ove zemlje će moći da računaju na 9 milijardi evra finansijskih sredstava iz programa IPA III za period 2021–2027. godine. Sredstva su namenjena podsticanju smanjenja emisija ugljen-dioksida i proceni socio-ekonomskog uticaja dekarbonizacije, te razvoju energetske efikasnosti, postupnom ukidanju subvencija za ugalj, kao i povećanju udela obnovljivih izvora energije.

Nada leži u tome da će spoljni pritisak saradnje sa EU (koja i dalje predstavlja ključnog ekonomskog saradnika Srbije te ima tržište na koje domaći proizvođači najviše izvoze) primorati lokalne vlasti da više pažnje obrate na pitanje smanjenja zagađenja. Međutim, ne treba smetnuti sa uma da ovo nisu prve obaveze koje je zemlja preuzela u cilju uvođenja ekoloških poboljšanja. One koje proizlaze iz članstva u Energetskoj zajednici, zatim obaveze iz poglavlja 27 za pristup EU (očuvanje životne sredine), ali i druge međunarodno preuzete obaveze do sada su uglavnom ignorisane. Sredstva koja su dobijena tim povodom eventualno su korišćena za izradu strategija koja ostaju mrtvo slovo na papiru ili za kreiranje web sajtova kao paravana za potpuni izostanak konkretnih akcija.

U realnosti, pitanja ekologije i zaštite prirodne sredine uopšte se ne nalaze na agendi srpske Vlade. O ovome jasno svedoči činjenica da su predlogom budžeta grada Beograda za 2021. godinu smanjena ulaganja u borbu protiv zagađenosti vazduha za 45 miliona dinara u odnosu na ionako nedovoljni iznos iz 2020. Umesto da po hitnom postupku pristupi rešavanju ekološke katastrofe, strategija vlasti je da, kao i u sličnim situacijama, upire prstom u građane i njihovo “neodgovorno” ponašanje. Istina je da privatna potrošnja energenata, pre svega za proizvodnju toplotne energije u privatnim ložištima, značajno

doprinosi nivou zagađenja. Međutim, činjenica je i da bi se drastična redukcija već u kratkom roku postigla ugrađivanjem filtera na velika ložišta u termoelektranama, toplanama i industrijskim postrojenjima, uvođenjem mera koje bi podstakle privatne korisnike da pređu na druge vrste energenata, kao i boljim nadzorom i sistemom kažnjavanja za one privredne subjekte koji ne poštuju zakonske propise o zaštiti životne sredine.

Obnovljivi izvori energije

Kada su u pitanju obnovljivi izvori energije (OIE), procena je da bi iz raspoloživih potencijala Srbija mogla da zadovolji oko 50 posto energetskih potreba. Trenutno OIE učestvuju sa oko 21-22 posto u proizvodnji energije – udeo koji se nije mnogo promenio u protekloj deceniji, a uprkos činjenici da je Srbija na osnovu preuzetih međunarodnih obaveza do 2020. trebala da dostigne iznos od 27 posto.

U ovoj grupi energenata najveći potencijal leži u hidro energiji i biomasi. Kada je u pitanju eksploatacija vodenih resursa, preko 60 posto je već iskorišćeno. Dobar deo neiskorišćenog potencijala tiče se manjih hidrotokova na kojima je planirana izgradnja mini hidroelektrana čiji negativni ekološki uticaj prevazilazi potencijalne dobiti za društvo.

Eksploatacija biomase ima najveći potencijal – procenjuje se na gotovo 3,5 miliona tona ekvivalenta nafte (ten) godišnje, što čini preko 60 posto raspoloživih OIE i ima potencijal da zadovolji i do 30 posto energetskih potreba u Srbiji. Međutim, gotovo polovina toga otpada na šumsku biomasu čija dalja eksploatacija pretila da pogorša problem deforestacije. Preostali deo čini poljoprivredna biomasa te ostaci poljoprivrednih kultura i voćarstava, od čega je svega oko 2 posto iskorišćeno za proizvodnju energije.

Iako onima koji žive u košavskim područjima može delovati neverovatno, Srbija ne stoji preterano dobro po pitanju potencijala vetra. Postoji tek nekolicina lokacija na kojima bi funkcionisanje vetroparkova bilo ekonomski isplativo. Nešto je bolja situacija u pogledu potencijala sunčeve energije, međutim ovaj izvor je gotovo u potpunosti neiskorišćen. Jedna od glavnih prepreka predstavlja nedostatak regulative što onemogućuje privatne korisnike da instaliraju solarne panele i sa njima se priključe na energetska mrežu.

Još jedan veliki potencijal koji je u potpunosti neiskorišćen leži u geotermalnim izvorima. Srbija obiluje izvorima tople vode pošto sa 238 izvora i bunara ima najviše takozvanih geotermalnih pojava u odnosu na broj stanovnika. Prirodni i veštački izvori termalne vode se nalaze na teritoriji više od 60 opština i mogli bi biti upotrebljeni pre svega za proizvodnju toplotne energije, ali oni se trenutno koriste isključivo za banjski turizam.

Ovaj pregled energetskog potencijala nam svedoči da je situacija u pogledu prebacivanja na obnovljive izvore energije koji i sami neće ostaviti velike ekološke posledice dosta

kompleksna. Teško se može očekivati da sa postojećim resursima Srbija osigura energetska nezavisnost, međutim ozbiljnost situacije u pogledu ekološkog zagađenja nameće da je neophodan radikalni zaokret u dosadašnjoj politici. Ovo se svakako ne može postići samo unutar pojedinačne ekonomije, ali je kroz međunarodnu saradnju i prekograničnu preraspodelu energije dobijenu iz čistih i obnovljivih izvora moguće zadovoljiti energetske potrebe.

Izvor: bilten.org